

LANDSCHAP

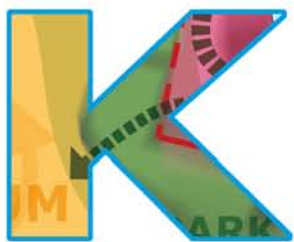

NOOR

D

EE

ANA

A L

E

B I E D

KIJKWIJZER

TATA steel

Beverwijk

Noorderpolder

Guisveld

Velsen-noord

Assendelerveld

Zaanse Schans

IJmuiden

Wijkermeerpolder

Veenpolder

Twiske

Zuiderpolder

Velsen

Spaarnwoude

Nauerna

Hoogtij

Zaandam

Nationaal park
Zuid Kennemerland

Houtrakpolder

Hembrug

Noorder IJplas

Spaarndam

Inlaagpolder

Ruigoord

Westpoort
Haven van Amsterdam

Mooie Nel

Vereenigde
binnenpolder

Houtrak
(recreatieschap)

Sloterdijk

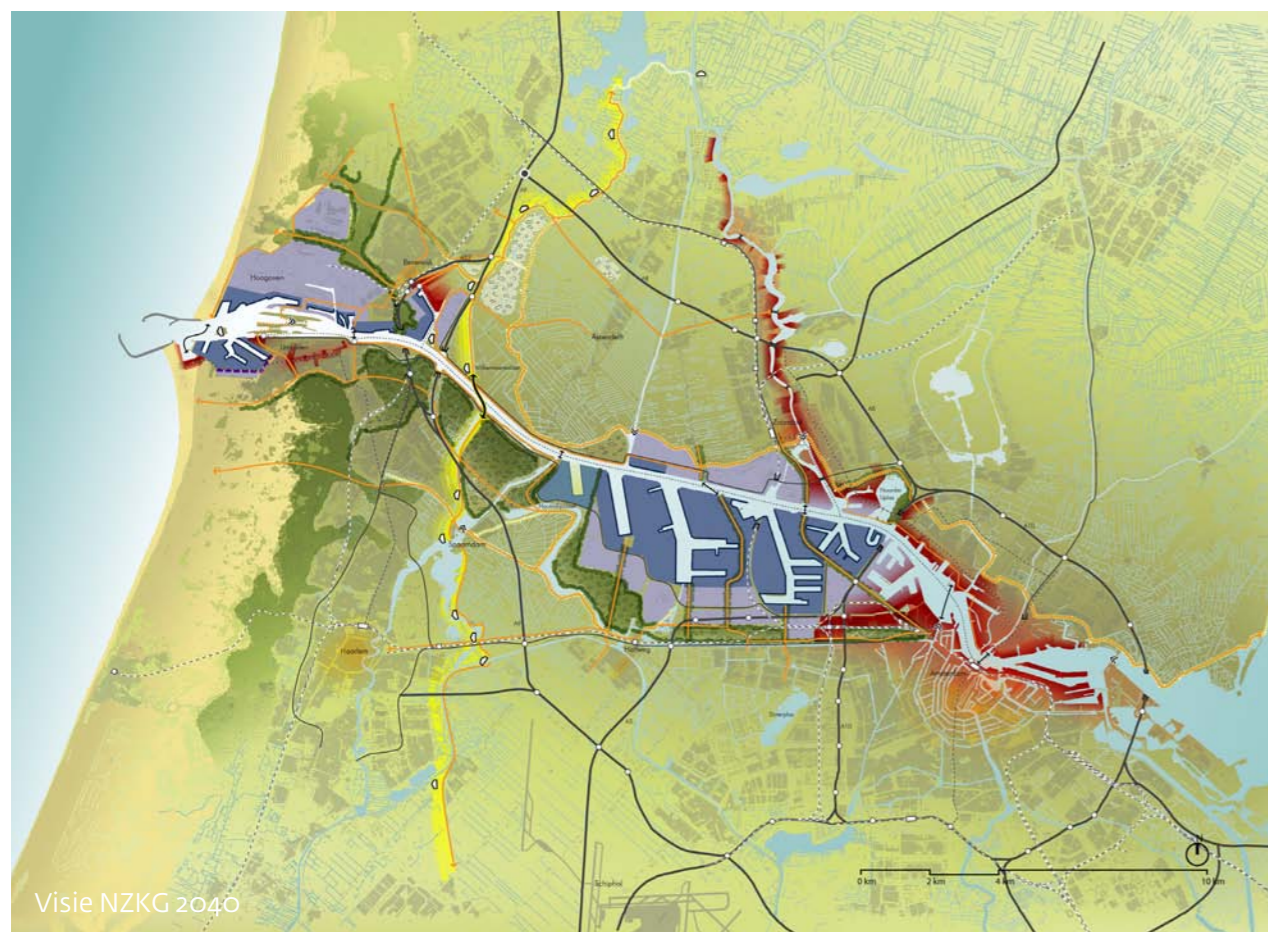
Haarlem

Brettenzone

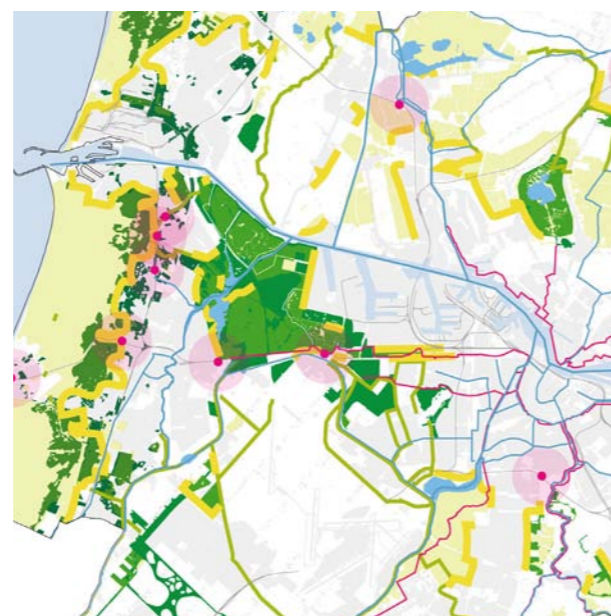
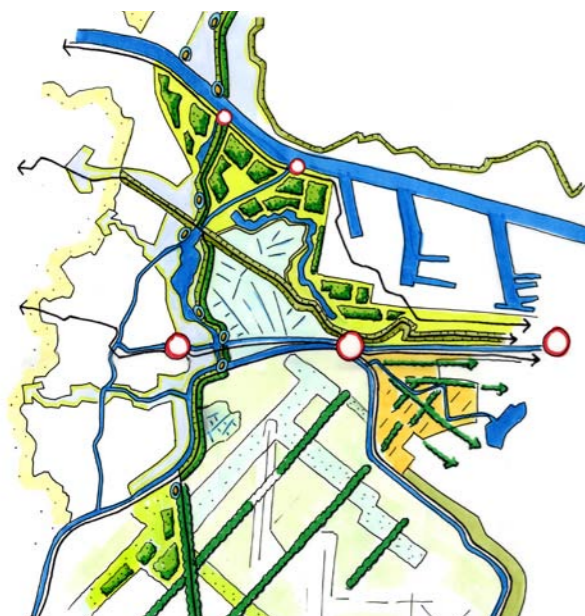
Tuinen van West

Amsterdam

Haarlemmermeerpolder

Visie NZKG 2040

Bufferzone Amsterdam-Haarlem

- Het versterken van contrasten in het landschap
- Het verbeteren van toegankelijkheid en bereikbaarheid
- Verbindingen realiseren over historische structuren (IJ-dijken, trekvaarten, etc.)

MRA landschap:

- De capaciteit en toegankelijkheid vergroten van groengebieden
- Karakterverschillen vergroten
- Structuren versterken
- Barrières en versnippering tegen gaan

Inleiding

Het Noordzeekanaalgebied (NZKG) is een belangrijke motor voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Economisch, maar ook door de mogelijkheid om hier te voorzien in de behoefte naar (nieuwe) hoog stedelijke woonmilieus. De druk op het gebied is zeer hoog. Door de dynamische omgeving. Maar ook doordat de vraag naar ruimte voor wonen, bedrijven en recreatie toeneemt. Verder zijn delen van het gebied in de toekomst mogelijk de locatie van bijvoorbeeld de uitbreiding van de Haven van Amsterdam.

In 2013 is in de Visie NZKG 2040 afgesproken de internationale concurrentiepositie van de MRA te versterken. De nu al goede positie van de MRA is te danken aan goede infrastructuur, arbeidspotentieel en voorzieningen, maar zeker ook aan het landschap rondom de steden. Het voortbestaan en de kwaliteit van het landschap is echter allerm minst vanzelfsprekend. Dit heeft twee oorzaken: er wordt voornamelijk gedacht in termen van behoud, en het landschap wordt vooral opgevat als niet-stad; als 'groen'. Daarnaast ontbreekt het aan een gemeenschappelijke manier van kijken, een gedeelde legenda voor dit landschap waardoor effectief en strategisch werken in en aan deze MRA-troef nog onvoldoende van de grond komt.

Doel kijkwijzer

Deze kijkwijzer moet leiden tot een gemeenschappelijke benadering van én ambitie voor de landschappen in het NZKG. De kijkwijzer is bedoeld als inspiratie voor gemeenten bij het bedenken en uitwerken van ruimtelijke initiatieven. De kijkwijzer biedt een eenduidige manier van kijken naar het landschap rondom het Noordzeekanaal. Op deze manier zien belanghebbenden dezelfde kwaliteiten, ambities en mogelijkheden van onderdelen van dit landschap.

De kijkwijzer moet de landschappen binnen het NZKG in perspectief plaatsen. In perspectief tot zichzelf en tot elkaar. Het document biedt onder andere een kader voor de ontwikkeling van onderbelichte gebieden binnen het NZKG: de Wijkermeerpolder en de Houtrakpolder. Beide polders waren in beeld als locatie voor een eventuele uitbreiding van de Amsterdamse haven. Ze bleven daardoor achter in ontwikkeling ten opzichte van hun omgeving. In de Visie NZKG 2040 blijft de Houtrakpolder gereserveerd voor een eventuele uitbreiding van de haven. Toch zijn er mogelijkheden voor een kwalitatieve (tijdelijke) inrichting van deze polder. De Wijkermeerpolder is niet langer in beeld als locatie voor de haven. Daardoor ontstaan daar meer mogelijkheden.

In het tweede deel van deze kijkwijzer worden de landschappen van beide polders en van de haven verder uitgewerkt. Dit dient vooral ter inspiratie en geeft kansen en mogelijkheden weer.

Megastructuurdrager

Het meest bepalende ruimtelijk element in het NZKG is het Noordzeekanaal zelf. Een transportader die verschillende landschappen aaneenrijgt en van elkaar scheidt. Het kanaal is de levensader van de haven en ordent dynamische en statische gebieden.

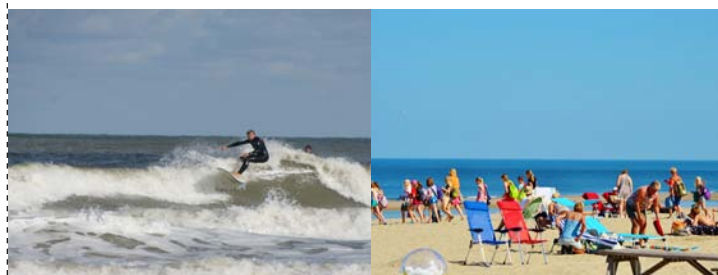
Maar de haven bestaat ook uit kleine, informele plekken, die steeds meer ontdekt worden door recreanten. Op de stille randen wordt gevist en de recreatievaart gebruikt het kanaal zelf. Eens in de vijf jaar tijdens SAIL is het Noordzeekanaal de 'grootste gracht van Amsterdam'. Het trekt dan veel bezoekers, zowel op het water als op de oevers.

Stelling van Amsterdam

Het NZKG huisvest veel cultuurhistorisch waardevolle plekken, zoals de Stelling van Amsterdam. Dit UNESCO werelderfgoed ligt als een cultuurhistorische laag van lijnen, vlakken en punten over het gebied. Het is een landschap op zich, maar ook onderdeel van de verschillende landschappen in het NZKG. De Stelling van Amsterdam is één van de weinige doorlopende noord-zuidstructuren. Ook biedt de Stelling mogelijkheden voor een recreatieve verbinding over het Noordzeekanaal. Zo kunnen landschappen ten noorden en ten zuiden van het kanaal met elkaar verbonden worden.

Familie- en sportstrand

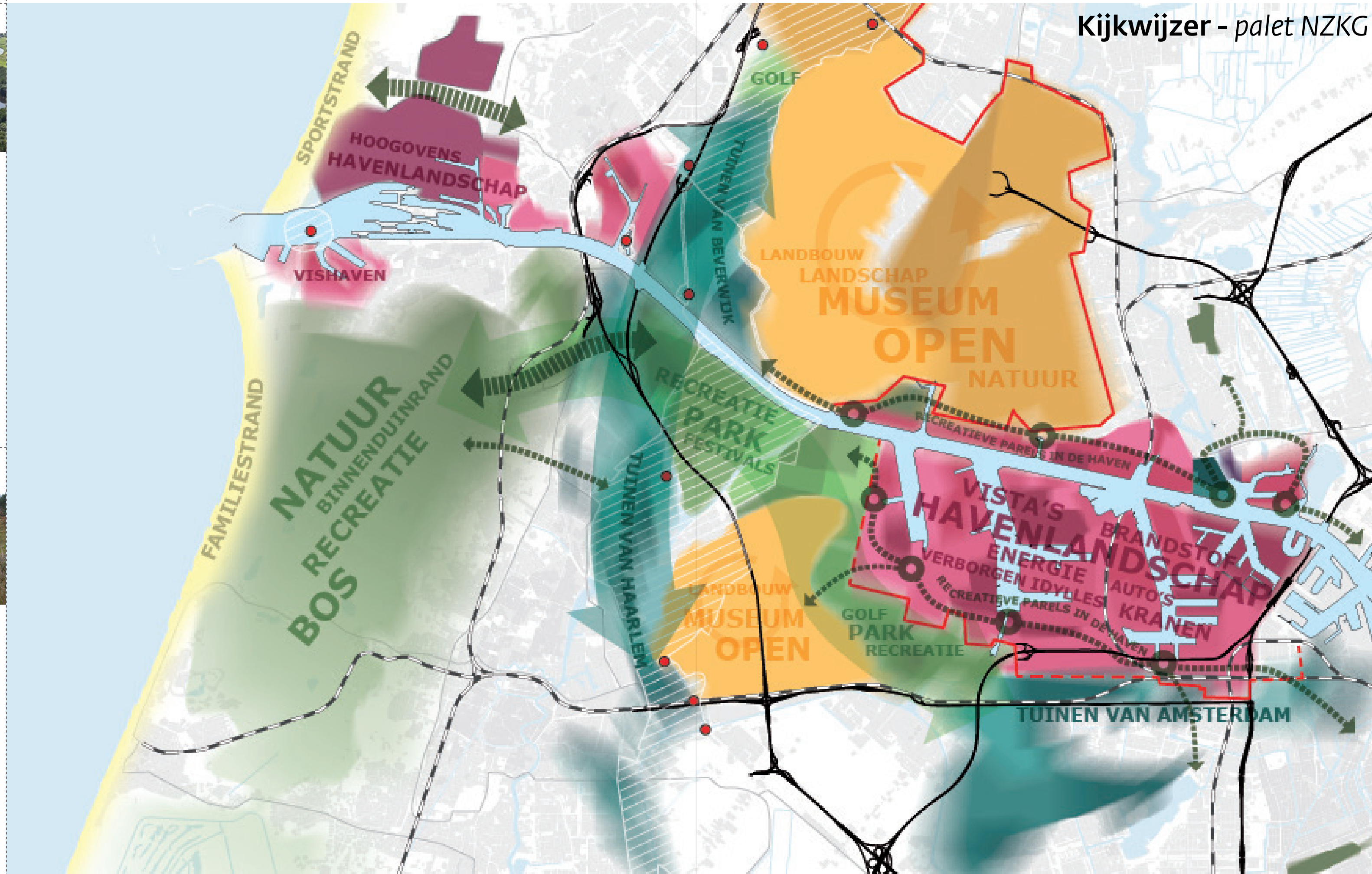

Het strand van het NZKG is op te delen in een noordelijk en zuidelijk deel, met elk een eigen karakter. Het strand ten noorden van het Noordzeekanaal heeft ideale omstandigheden voor golf- en kitesurfers door de ligging ten opzichte van stromingen en in de luwte van de strekdam. Het strand is minder druk, waardoor paardrijders met gemak over het strand kunnen draven. Dit is een strand voor kenners, een sportstrand. Het deel ten zuiden van het Noordzeekanaal is goed bereikbaar via verschillende fietsroutes. Daardoor is het drukker en een echt familiestrand. Strand, duinen en bos gaan hier in elkaar over.

Binnenduinstrand

Tussen stad en strand ligt de binnenduinstrand. Dit gebied heeft geen harde grens, de bebouwde omgeving vlecht zich met de bossen van de binnenduinstrand en gaat over in natuur. De recreant doorkruist het gebied als gast over aangelegde paden. Het is geen verblijfsplek voor de recreant. Dit bosrijke gebied is van oudsher een gewaardeerd recreatiegebied voor de stedeling. Dit is ook terug te zien in een aantal parkachtige landgoederen.

Kijkwijzer - palet NZKG

Havenlandschap

De haven is een belangrijk onderdeel van het landschap in het NZKG. Het is een surrealistisch werklandschap. Onalledaags, internationaal, spannend en ingeklemd tussen groen en stad. Een robuust industrieel landschap van grote maten en dikke infrastructuurlijnen, waar de machine heerst. Maar de haven kan zoveel meer zijn dan alleen een decor waar je langsrijdt. En meer dan alleen werkgelegenheid bieden. Het is een landschap dat mensen kunnen waarderen en het biedt recreatieve mogelijkheden voor de stedeling in de MRA. De koppen van de haven en de diepste punten van de havenbekkens bieden super vista's. En midden in het industriële geweld liggen verrassende verborgen oases en idylles die in deze context aan kracht winnen. Bovendien biedt het aanwezige industriële erfgoed kans als recreatieve bestemming.

Tuinen

Aan de randen van de steden liggen de tuinen van de stad. Een overgangszone waarin het landschap een agrarische basis heeft, maar ook een veelkleurige en veelkorrelige invulling van recreatief medegebruik. Vorm en gebruik komen vanuit de stad op dit landschap af. Het landschap staat steeds meer in dienst van de stedeling. Deze gebieden zijn niet in één keer ontworpen, maar ontstaan vanuit een geleidelijke transformatie. Er is ruimte voor ommetjes, maar ook voor stadslandbouw, volkstuinten en educatie.

Parken

In het NZKG ligt een familie van parken. Ze zijn op dezelfde manier opgebouwd, maar worden groter naarmate zij verder van de stadskern liggen. De opbouw van het Vondelpark – kronkelende paden, water en enclaves in een decor van bos – is ook te vinden bij de Sloterplas en in de recreatiegebieden Houtrak en Spaarwoude.

Het zijn groene gebieden met een recreatief stedelijke functie. Ze hebben een (semi) openbaar karakter, en kunnen door hun opbouw van bos en open plekken veel mensen opvangen en toch een gevoel van rust uitstralen. Het gaat hier om gebieden met een hoge dynamiek, waarbij de hoofdfunctie recreatief is.

Musea

Tussen al het stedelijk geweld ligt een open veenweidegebied. Een overblijfsel van het oude Noord-Hollandse landschap. Deze veenweidegebieden in het NZKG hebben een museaal karakter. Deze landschappen met postkaartuiterlijk dragen bij aan de B.V. Nederland. Het zijn open grasweides afgewisseld met een slotenpatroon. Ze stralen rust uit en de verschijningsvorm is belangrijk. Dit zijn gebieden waar je als stedeling naar kijkt, te gast bent, maar niet in verblijft. Het agrarisch bedrijf is de basis van dit landschap. Je proeft er de (cultuur-) historie, een plek die we moeten koesteren.

Landschap NZKG: haven en groen lopen in elkaar over

Uitwerking

De Wijkermeerpolder en de Houtrakpolder hebben zich lang niet kunnen ontwikkelen doordat zij in beeld waren als locatie voor de uitbreiding van de haven. De keuze voor eventuele uitbreiding is nu gevallen op de Houtrakpolder (visie NZKG 2040). Daardoor kan de Wijkermeerpolder verder ontwikkeld worden.

De Houtrakpolder blijft de locatie voor een eventuele uitbreiding van de haven. Daardoor hoeft het gebied niet stil te staan in haar ontwikkeling. Er kan worden nagedacht over de tijdelijke inrichting van het gebied, daarbij rekening houdend met de eventuele komst van een havenbekken. Zo krijgt het gebied meer betekenis en kan het nog steeds van meerwaarde zijn voor zijn omgeving en het metropolitane landschap.

De haven is in het verleden altijd als een apart onderdeel van het stedelijk gebied gezien. De haven heeft echter ook recreatieve mogelijkheden en kan veel meer te betekenen. Zowel voor de stad, als voor het metropolitane landschap.

Hierna zijn ter inspiratie drie mogelijke uitwerkingen geschetst hoe de Wijkermeerpolder, de haven van Amsterdam en de Houtrakpolder deel kunnen gaan uitmaken van het landschap van het Noordzeekanaalgebied. De uitwerkingen geven een idee over hoe deze gebieden kunnen bijdragen aan de versterking van het vestigingsklimaat van de MRA.

Wijkermeerpolder

De Wijkermeerpolder kan zich gaan ontwikkelen nu de polder niet langer een mogelijke locatie voor uitbreiding van de haven van Amsterdam is. Het landschap in de polder is verrommeld. Dat komt door de geïsoleerde ligging ten opzichte van Beverwijk enerzijds en de goede bereikbaarheid vanaf de snelweg anderzijds.

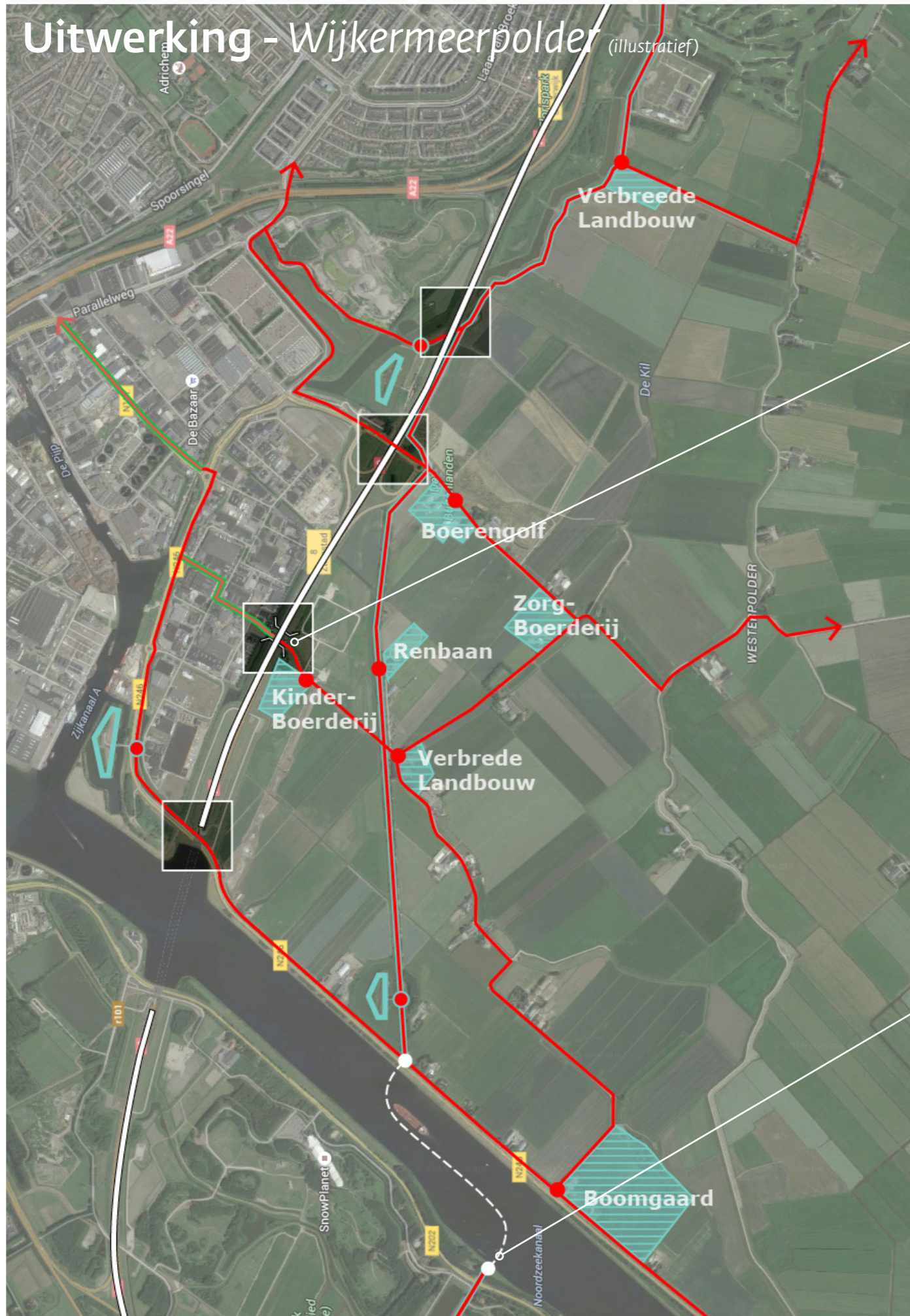
De Wijkermeerpolder kan zich ontwikkelen als uitloopgebied van Beverwijk, de zogenaamde 'Tuinen van Beverwijk'. Het gebied behoudt

dan zijn agrarische basis, met daarbij recreatief medegebruik door de stedeling. De Ag is echter een barrière. Om de Wijkermeerpolder beter bereikbaar te maken vanuit de stad, moeten de doorgangen onder de Ag verbeterd worden. Dat kan door de aanleg van zogenoemde 'kathedralen', landschappen die doorlopen onder de infrastructuur. Dit sluit ook aan bij het speerpunt van de MRA dat het landschap beter doorwaadbaar moet worden.

Bij Beverwijk kan een kathedraal ontwikkeld worden (zie bovenste foto op pagina 11). Dit maakt de Wijkermeerpolder beter bereikbaar en zorgt voor meer recreatiemogelijkheden. Agrariërs kunnen iets bijverdienen door hun bedrijfsvoering te verbreden. Denk bijvoorbeeld aan een kinderboerderij, boerenwinkel of boerengolf. Daardoor wordt het gebied ook aantrekkelijker om te bezoeken en in te recreëren. Het wordt zo meer een deel van de stad.

De MRA wil het vestigingsklimaat versterken. Hiervoor is een aantrekkelijk recreatielandschap nodig. De Stelling van Amsterdam, die dwars door de Wijkermeerpolder loopt, is een potentiële publiekstrekker. Andere initiatieven kunnen hiervan profiteren. De Stelling moet dan wel beleefbaar worden voor bezoekers. Dit draagt bij aan de ontwikkeling richting de 'Tuinen van Beverwijk'. De Stelling zal het best bezocht worden, als ze als een doorlopende structuur in het landschap ligt. De route van de Stelling wordt doorbroken door het Noordzeekanaal. Een (seizoensgebonden) veerverbinding over het kanaal zorgt voor een doorlopende route en verbindt de landschappen ten zuiden en ten noorden van het Noordzeekanaal (zie onderste foto op pagina 11).

Uitwerking - Wijkermeerpolder (illustratief)

Kathedraal imet doorlopend landschap n de Wijkermeerpolder

Stellingpont over het Noordzeekanaal als noord-zuidverbinding

Uitwerking - haven (illustratief)

(tijdelijke) natuur langs recreatieve routes in de haven

Recreatieve route en plek onder de Westrandweg

Recreatieve route over bestaande transportband

De haven is een robuust, grootschalig werklandschap, met lange ruim gedimensioneerde infrastructuurlijnen. Dit maakt de haven een potentieel onderdeel van het recreatieve landschap van de MRA. Randvoorwaarde hiervoor is echter wel een goede en aantrekkelijke ontsluiting voor langzaam verkeer vanuit het stedelijk gebied en een goede aansluiting op dat omliggende landschap.

De haven is grotendeels goed bereikbaar voor langzaam verkeer, maar de routes zijn weinig aantrekkelijk. Het zijn vooral lange, rechte fietspaden langs de autoweg. Met enkele kleine ingrepen kunnen de lange stukken aantrekkelijker worden. Denk hierbij aan

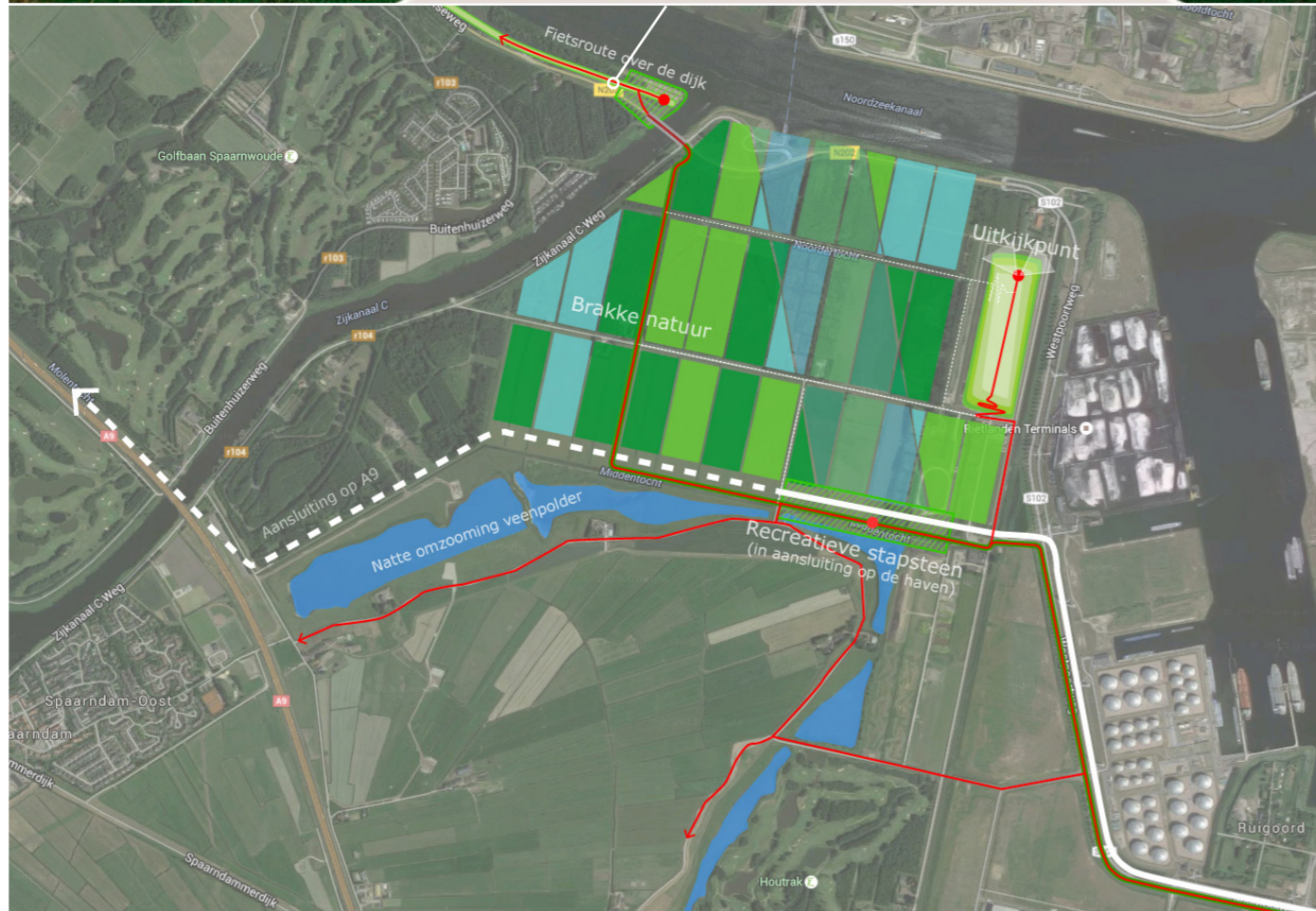
omleidingen langs spannende vista's. Of het tijdelijk gebruiken van braakliggende grond voor natuur, recreatief gebruik en evenementen. Zo ontstaat een route die wordt afgewisseld door rustpunten, vista's en andere recreatieve bestemmingen: zogenoemde stapstenen.

De kades langs het Noordzeekanaal zijn minder interessante gronden voor de bedrijfsvoering van de haven. Dit zijn dus bij uitstek mooie en aantrekkelijke locaties om toegankelijk te maken voor recreatief gebruik. Door recreatieve bestemmingen toe te voegen en bestaande bestemmingen met recreatieve mogelijkheden bereikbaar te maken via een aantrekkelijke route, wordt de haven deel van het recreatielandschap van de MRA. Dit versterkt het vestigingsklimaat van de regio.

Uitwerking - Houtrak en Noordzeekanaaldijk (illustratief)

Recreatief fietspad over de Noordzeekanaaldijk - aansluiting bij Spaarnwoude

Er ligt een reservering voor toekomstige uitbereiding van de haven op de Houtrak polder. Het is echter vooralsnog onduidelijk wanneer deze uitbereiding daadwerkelijk zal plaatsvinden. Daarom moeten plannen in dit gebied een tijdelijk karakter hebben en rekening houden met de toekomstige ontwikkeling.

Staatsbosbeheer beschrijft in haar visie voor de Houtrakpolder hoe tijdelijke functies een plek kunnen vinden (weergegeven op de kaart op pagina 15). Het plan is gebaseerd op de landschappelijke kenmerken van de droogmakerij, een rationele/orthogonale structuur van langgerekte kavels. Ook de Houtrakpolder had oorspronkelijk deze landschappelijke ondergrond. De langgerekte heuvelrug aan de oostzijde van de polder, het 'Groene Schip', neemt in dit plan een prominente plek in. Verder moet een aantal (informele) paden in het gebied beter toegankelijk worden voor recreanten. En door de vervolmaking van de natte zone rondom de Inlaagpolder wordt de landschappelijke structuur beter leesbaar gemaakt.

De uitwerking in voorliggend document sluit de principes van het plan van Staatsbosbeheer niet uit. Het laat zien hoe je het gebied beter kunt verankeren in het omliggende landschap, zowel in de huidige situatie als met de eventuele komst van de haven.

De structuur van de droogmakerij vormt de basis. Daarbinnen liggen mogelijkheden voor brakke natuur. De kaart geeft met een vage blauwe waas de plek aan van een mogelijk havenbekken (illustratief getekend). Op het punt waar de inlaagpolder bijna botst met dit mogelijke havenbekken, ontstaat een

landschappelijk en recreatief interessante plek doordat haven, veen en droogmakerij hier samenkomen. Deze plek borduurt voort op de recreatieve route van stapstenen door de haven (zie pagina 12-13).

Mocht het havenbekken worden gegraven, dan moet de Amsterdamseweg/Westpoortweg worden omgeleid. Door deze direct naar de A9 te leiden, wordt de zone tussen Spaarnwoude en het Noordzeekanaal vrijgemaakt van doorgaand verkeer. Hierdoor kan het recreatiegebied beter met het kanaal gekoppeld worden en worden de recreatieve mogelijkheden beter benut.

Deze uitwerking (kaart pagina 14) geeft weer hoe het gebied in de huidige context zijn eigen plek kan krijgen. Het wordt een unieke plek, waar de ruimtelijke keuzes letterlijk zichtbaar zijn. Ongeacht de komst van een haven, vormt het gebied zich als een kwalitatief gebied. Daarmee wordt het een bestemming en onderdeel van het landschap van het NZKG.

Houtrak - plan: Staatsbosbeheer, 2011

Colofon:

Projectleiding:

Marlieke Heck, Marten de Vries

Tekst, kaarten en beeldbewerking:

Bart van Leeuwen, Jurjen Tjarks

Provincie Noord-Holland, 2016